

Erzsébetet megzavarta a herceg összeráncolt homloka és szokatlan szigorú hangja. Nem volt ő az ilyesmihez hozzászokva. Sebbitiben még jobban összehúzta magán a palástját és azt felelte:

— Rózsákkal van tele a kosárka, uram. Most szedtem a kertben.

— Mutasd — nyújtotta érte a herceg a karját.

Csak most ijedt meg igazán Szent Erzsébet.

— Mi lesz ebből, Uram-Teremtőm? — nézett fel az égre megriadtan. — Jaj, milyen szégyenben maradok én most az egész világ előtt!

Mert akkor már az udvar népe is ott ágaskodott a bokrok között és onnan leste a vár úrnőjének megszegyenítését.

Ő pedig még egyszer felfohászodott Istenhez és széthajtva palástját, előmutatta a kosárkát:

— Ime, uram, lássad!

Az ámulat kiáltása tört ki mindenből. A kosárka tele volt frissen szedett, harmatos rózsákkal. Isten nem hagyta őt szégyenben, virágokká változtatta az alamizsnának szánt ételeket.

— Isten csodája! — A herceg térdre hullott és az udvar népe vele. Sokan még a glóriát is látták Erzsébet feje körül.

Pedig a szívéből árasztotta ezt a ragyogást az egyetlen drágakő, amely csodát tehet ezen a világon: — a *jóság*.

b) Az olvasmány-keltette élmények megbeszélése.

c) Az olvasmány mégegyszeri elolvasása, részegységenként.

d) Az olvasmányt mégegyszer elolvassuk, ismét összefüggően.

e) Az olvasmány tartalmának elmondatása.

f) Az olvasmány alapgondolatának megállapítása. (A jószág, a szeretet csodát tehet a földön.)

III. Összefoglalás. a) Elmélyítés. Gondolnak-e a tanulók is a szegényekre? Ne jó szüleik adományával segítsék őket, vagy mondjanak le valamiről, amit nekik adtak, azt szánják, s maguk dolgozzanak meg valamiért s azt adják a szegényeknek, segítségére: ez az igazi áldozat, amely nehezebb ugyan, mintha a szülőktől e célra kapott alamizsnát adják a szegényeknek; de — szebb is, mert áldozattal jár, lemondással valamiről.

b) Házi feladat: írjanak valamelyik jótettükről.

1946. november 1. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás tárgya: Földrajzi alapfogalmak. (A lakóhelyünkkel kapcsolatban átvettek összefoglalása.)

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A múlt órai anyagot a már ismert módon (rövid kérdések és folyamatos elmondással) számonkérjük.

b) Athajlás. Sok mindent megismertünk szálló (lak)he-

dyünk ismertetésénél, olyan dolgokat, amelyekre ezentúl is sokszor szükségünk lesz. Eppen ezért ma foglaljuk össze mindazt, aminek később is hasznát látjuk.

c) Celkitűzés. A mai órán összefoglaljuk a földrajzi alapfogalmakat.

II. Tárgyalás.

Kérdések: (az osztály közös munkájával adjuk meg rájuk a feleletet).

1. *Földrajzi alapfogalmak.* Milyen alakú látásunk határa? Melyek a fő- és mellékvilágítójak? Hogyan határozzuk meg ezeket a szabadban? Térképen? Mire való a szélrózsa? Hogyan tájékozódunk a csillagokkal? Nappal a zsebórával? Mire való az iránytű?

Milyen alakúak az égitestek? A Föld? Hogyan keletkezik a nappal és az éjjel? Mi okozza az évszakok váltakozását?

Mire használjuk a földgömböt? Hányféle kört ismerünk rajta? (Délkör, párhuzamos kör.) Melyik kör osztja a földgömböt északi és déli félgömbre? Melyik osztja nyugati és keletire?

Hogyan ábrázolja a Földet a térkép? Mit olvashatunk le a térképről? Miért használunk kisebbített mértéket? Soroljuk el az ismert mértékű térképeket! Mit ábrázol az alaprajz, tervrajz, helyszínrajz? Melyek az ismertebb térképjelek? Hányféle falitérképet használunk? Milyen színnel tüntetik fel térképen a síkságot, dombokat, hegyeket? Honnan mérjük az emelkedések magasságát? Milyen területeket nevezünk síkságnak, lapálnak? Milyen magasságokat nevezünk dombnak? Hegynek? Hányféle módon ábrázoljuk a hegyeket?

2. *Alapfogalmak a lakóhellyel kapcsolatban.*

Miért világváros Budapest? Miért keletkezett itt nagyváros? Mi a vásár- és mi a hídváros? Hol keletkeznek ilyenek? Milyen irányban folyik itt a Duna? Mik segítik az átkelést a folyamon? Hogyan lett Budapest átkelőhely és folyami kikötővárossá? Mikor kell itt kotorni a Dunát? Hogyan keletkezik a zátony, sziget, delta? Soroljuk el a főváros határában lévő szigeteket! Hogyan szabályozták a Dunát? Melyek a Dunába ömlő patakok a főváros területén?

Milyen hegység van a jobbbarton? Soroljuk el a fontosabb völgyeket! Melyik a három hegycsoport a főváros környékén? Melyik szigethegy? Hol van a Budai-hegységben fennsík? Hegyhát? Hegynyereg? Hegyszoros? Melyik oldala meredek a Gellért hegynek s melyik lejtős? Milyen kőzet alkotja a Budai-hegyeket? Melyek a főváros talajai?

Miért nincs sok forrás a Budai-hegységben? Hogyan keletkezik a forrás? Milyen ivóvízzel látják el fővárosunkat?

Hogyan melegítik fel a Nap sugarai a levegőt? Mivel mérjük a levegő hőmérsékletét? Miért különböző Földünkön a hőmérséklet? Miért más a hőmérséklet a szárazföld és a tenger fölött? Miért melegebb Pest, mint Buda? Mennyi a főváros évi közepes hőmérséklete?

Mi a szél? (A levegő mozgása.) Mi okozza a szelet? Melyik Budapest állandó szele?

Mikor lesz a párából vízcepp? Milyen alakban lebeg a levegőben? Mikor csapódik le? Melyek a csapadékok? Mennyi Budapest átlagos évi csapadéka? Milyen a főváros éghajlata?

Mivel ültették be a főváros termőterületét? Hol van lombos erdő, szőlő, gyümölcsös? Hol folytatnak konyhakertészetet? Soroljuk fel Budapest nevezetesebb kőbányáit! Honnan nyernek homokot és kavicsot?

Milyen nyersterményeket dolgoz föl az ipar? Mire valók az iparcikkek? Miért lett Budapest iparváros? Hányadrésze él a lakosságnak iparból? Miért fejlődött ki a fővárosban a téglagyártás és cementgyártás? A sör- és pezsgőgyártás? Melyek a főváros világhírű iparai? Melyek még a fontosabb gyáriparok?

Honnan irányítják az ország kereskedelmét? Budapestét? Mi támogatja a főváros kereskedelmét? Mire valók a rakodópont és a közraktárak? Hol épült a legnagyobb dunai kikötő? Melyek a legelső hajótársulatok? Miért fontos a folyami közlekedés fejlesztése?

Mely útvonalakon a legforgalmasabb a főváros villamosforgalma?

Milyen foglalkozások tették Budapestet nagyvárossá? Hányadrésze él a lakosságnak iparból? Kereskedelemről és közlekedésről? Miért sűrűn lakott a főváros? Hány ember jut egy négyzetkilométerre? Hogyan oszlik meg a főváros lakossága anyanyelv szerint?

Miért fejlődött oly gyorsan a főváros lakosságának műveltsége? Miért lett a főváros az ország szellemi életének irányítója? Mennyi az írni és olvasni tudók száma?

Melyek a fontosabb fővárosi iskolák? (Egyetemek, főiskolák, középiskolák, szakiskolák, általános iskolák, kisdudóvók stb.)

Melyek a főváros fontosabb egészségügyi intézményei? (Klinikák, kórházak, szanatóriumok stb.) Miért jelentősek ezek?

Soroljuk el a főváros népjóléti intézményeit! (Napközi otthonok, Vöröskereszt, Zöldkereszt stb. intézmények.)

Melyek a főváros kerületei? Melyek a legrégebbiek? Hogyan népesedtek be az egyes kerületek? Soroljuk fel az egyes kerületek nevezetességeit! Melyek az iparos- és melyek a fontosabb kereskedő-városrészek? Melyik a hivatalnok-negyed? Hol vannak a kertvárosok?

Hogyan kormányozzák a fővárost? Ki áll az élén? Stb.

Miért fejlődött oly rohamosan a főváros környéke? Melyek a környező városok, községek, világítják szerint? Hogyan közelíthetők meg?

III. Befejezés. a) Összefoglalás.

b) Házi feladat.